
УКРАЇНСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДИЧНА СПРАВА В ПОДІЯХ

УДК 82-94

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНА ХРОНІКА

Тетяна Березюк, Оксана Давиденко
*Інститут енциклопедичних досліджень НАН України,
Київ, Україна*

Тернопедія: тернопільська енциклопедія

На межі 2017–2018 років з'явилася онлайн-енциклопедія «Тернопільська енциклопедія» (скорочено: «Тернопедія»)¹, основною метою якої є розповсюдження відомостей про Тернопільщину та видатних людей цього краю. Онлайн-енциклопедію технічно реалізовано на базі MediaWiki, тому візуально вона нагадує «Вікіпедію». Її заснував краєзнавець Микола Василечко. На презентації цього енциклопедичного веб-проекту, що відбулася 2 лютого 2018 року в бібліотеці Тернопільського державного медичного університету імені І. Горбачевського, він зауважив, що «Тернопедія» відрізняється від «Вікіпедії», у якій теж міститься чимало інформації про Тернопільщину, передусім за стилем і наповненістю. У «Тернопедії» мають змогу дописувати і редагувати люди під власними іменами (у «Вікіпедії», як відомо, авторство не передбачено); тут також дозволено публікувати оригінальні дослідження, що загалом не властиво енциклопедичним виданням. Нині, станом на кінець 2018 року, енциклопедія містить трохи більше 3,7 тисяч статей. За задумом же автора, її обсяг складатимуть 50 тисяч статей.

Енциклопедія світових субкультур

У травні 2018 року на базі MediaWiki було створено онлайн-«Енци-

¹ Режим доступу: <http://ternopedia.te.ua>.

клопедію світових субкультур»². Веб-ресурс, що, між іншим, має свідоцтво про державну реєстрацію як засіб масової інформації, підготовлено трьома мовами – українською, російською, англійською. Загальний опис енциклопедії запропоновано на її сайті: «Це унікальний науково-популярний проект, який створено в партнерстві з “Великою українською енциклопедією”. Його мета – багатовекторний аналіз світових субкультур. Кожне явище, організація і особистість будуть розглянуті з позиції послідовників, учених і засобів масової інформації».

На думку професора Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова Ірини Богачевської, члена редакторської групи цього видання, «Енциклопедія світових субкультур» із погляду особливостей подання матеріалу є цілком інноваційною. Стереотипні енциклопедії не в змозі охопити всю палітру інформації. Наприклад, думки послідовників різних течій і субкультур зазвичай подаються в інтерпретованому варіанті. Традиційно думки академічної науки й засобів масової інформації також знаходяться в різних інформаційних полях. Тут же ми бачимо системний комплексний аналіз, що значно спрощує завдання для дослідників³.

Українська фольклористична енциклопедія

21 вересня 2018 року в рамках національного книжкового ярмарку «Форум видавців у Львові» (Book Forum Lviv) в Музеї етнографії та художнього промислу відбулася презентація «Української фольклористичної енциклопедії», яку підготував колектив фахівців Інституту народознавства НАН України. «Українська фольклористична енциклопедія» – перша енциклопедія про український фольклор. Вона підсумовує досягнення академічної народознавчої науки за 200 років, подаючи інформацію про фольклористів, збірники, часописи, наукові установи, жанри фольклору та про самих персонажів, створених народною традицією. Аналогічні фундаментальні праці мають країни-сусіди, наприклад, Польща («Słownik folkloru polskiego»), Білорусь (енциклопедія «Беларускі фальклор»). Донині українська фольклористика в енциклопедичному форматі частково була представлена в «Українській музичній енциклопедії»; відтепер – у власній галузевій енциклопедії.

Керівник цього проекту, науковий редактор і водночас упорядник – доктор філологічних наук, професор Василь Сокіл (завідувач відділу фольклористики Інституту народознавства НАН України). В одній зі своїх публікацій⁴ він зауважував, що ідея створити таку академічну енциклопедію виникла ще

² Режим доступу: <http://subcultures.wiki>.

³ Луцюк А. Енциклопедія світових субкультур. Навіщо потрібна чергова енциклопедія? // Інформаційне агентство «Центр новин»: електронне видання. 2018. Режим доступу: <http://centernews.com.ua/?p=126269>.

⁴ Сокіл В. Почин української фольклористичної енциклопедії // Народознавчі зошити. 2014. № 3 (117). С. 590–619.

в 1920-х роках – її ініціювала етнографічна комісія Української академії наук, розпочавши роботу з виписування карток для «Словника українського фольклору» з метою скласти компендіум – повну базу даних українського фольклору. Проте словник тоді так і не уклали.

У 2011 році Мирослава Вовк наголошувала: «Відсутність наукового зводу термінів, понять, які стосуються сфери фольклору й фольклористики, гальмує теоретичні опрацювання багатьох проблем, негативно позначається на підготовці кадрів, видавничій практиці тощо. Об'єктивно назріла потреба створення фольклористичного енциклопедичного словника з висвітленням питань методології наукової галузі, теорії фольклору, історії фольклористики»⁵. Відтак маємо сподівання, що поява «Української фольклористичної енциклопедії» сприятиме поступу вітчизняної фольклористичної науки.

Коли це число «Енциклопедичного вісника України» було підготовлено до друку, в «Літературній Україні» (№45–46, 6 грудня 2018 р.) натрапили на інтерв'ю з упорядником і науковим редактором «Української фольклористичної енциклопедії» у 2-х томах Миколою Дмитренком. Її підготовку здійснюють науковці Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії імені М. Т. Рильського НАН України. Перший том цієї енциклопедії (А–Л) щойно побачив світ. Отже, відтепер маємо два однакові видання не лише тематично, а й за назвою.

Енциклопедія ЗУНР

У листопаді 2018 року виповнилося 100 років від дня проголошення Західно-Української Народної Республіки, а в січні 2019 р. – 100-річчя від часу підписання Акту Злуки ЗУНР та УНР. Відповідно до комплексної програми Івано-Франківської області «Відзначення в області 100-річчя створення Західноукраїнської Народної Республіки і 100-річчя Акту Злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки»⁶, ухвалено опублікувати тритомник «Західноукраїнська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія».

Це видання готують науковці Прикарпатського національного університету імені В. Стефаніка. Перший том енциклопедії ЗУНР презентував 31 жовтня 2018 року в Івано-Франківську на Міжнародній науковій конференції «Західно-Українська Народна Республіка: революція, державність, соборність. До 100-річчя утворення ЗУНР» відповідальний редактор – професор Іван Кугутяк. Ректор Прикарпатського національного університету імені

⁵ Вовк М. Київська академічна фольклористична школа: здобутки і перспективи // Естетика і етика педагогічної дії: Зб. наук. праць. Київ; Полтава, 2011. С. 157.

⁶ Рішення Івано-Франківської обласної ради № 816-20/2018 від 02.03.2018 р. Про затвердження обласної комплексної програми «Відзначення в області 100-річчя створення Західноукраїнської Народної Республіки і 100-річчя Акту Злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки» на 2018–2019 роки.

В. Стефаніка Ігор Цепенда зауважив, що є сподівання, що інші томи будуть завершені невдовзі, і тритомна праця стане повноцінним фундаментом для подальших активних досліджень ЗУНР.

Енциклопедія голодомору

12 листопада 2018 року в Національному музеї «Меморіал жертв Голодомору» в рамках відзначення 85-х роковин Голодомору-геноциду відбулася презентація «Енциклопедії Голодомору 1932–1933 років в Україні», укладачем якої є доктор історичних наук, професор Василь Марочко. Метою видання укладач назвав необхідність інформувати прийдешні покоління про Голодомор. Енциклопедію видано за сприяння Міністерства культури України.

У передмові до видання, що містить понад тисячу тематичних статей, зазначено: «Енциклопедія ввібрала основні події і явища, узагальнила історіографічні та меморіальні практики. Її завдання – інформувати прийдешні покоління про Голодомор в Україні, не переконувати опонентів, відвертих нігілістів, а правдиво подавати історичні факти, нагадувати про вічні цінності християнського милосердя. Видання не вичерпує тему людського горя, завданого українському народу, змісту і трагедійності самого історичного явища. Автор сподівається на появу регіональних енциклопедичних видань, які стосувалися б кожного району і села, що опинилися в 1932–1933 рр. в епіцентрі Голодомору».

Українська музична енциклопедія

У 2018 році вийшов друком 5-й том «Української музичної енциклопедії», що висвітлює гасла на літеру «П». Нагадаємо, що «Українська музична енциклопедія» — це галузева енциклопедія, яку від 2006 року готує й друкує Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України.

Доречно додати, що цього ж року опубліковано книгу «Музичні адреси Києва» — інформаційно-довідкове видання, присвячене київським музикантам, співакам, акторам, які здійснили внесок у розвиток як української, так і світової музичної культури. Видання подає біографічний матеріал у вигляді путівника по Києву; воно прикметне й тим, що містить численні архівні матеріали про персоналії, відгуки про них відомих діячів культури тощо. Автори — Віра Горбатюк і Алла Вишнева — на веб-сторінці⁷ цього видання зазначають, що задум створити таку працю виник у них ще 1982 року, коли Київ святкував 1500-річний ювілей, відтоді й тривала робота над цим проектом.

Велика українська енциклопедія

13 грудня 2018 року відбулася презентація онлайн-версії універсальної «Великої української енциклопедії», яку за участі провідних науковців України готує державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво». За задумом творців, електронна ВУЕ відрізняється від того, що пропонується

⁷ Режим доступу: <http://knyga1.wixsite.com>.

на сторінках друкованої ВУЕ. Електронна ВУЕ — енциклопедичний веб-ресурс із багатим ілюстративним (світлина, карти, схеми, графіки, діаграми, креслення, малюнки, рисунки), аудіо- та відеоматеріалом, що інтегрується з текстом. Веб-сторінка е-ВУЕ: <https://vue.gov.ua>.

Українська Вікіпедія

Станом на кінець листопада 2018 року українська «Вікіпедія» містить понад 870 тисяч статей, перебуваючи за цим показником на 16 місці серед «Вікіпедій» іншими мовами світу, на 11 місці серед європейських та на 3-му – серед слов'янських. Для порівняння: в кінці листопада 2017 року було опубліковано 750 тисяч статей, отже, енциклопедичний онлайн-ресурс за рік збагатився на 120 тисяч статей. Звісно, за обсягом контенту українська «Вікіпедія» перевершує будь-яке багатотомне видання, однак якість статей у ній часто стає об'єктом критики дослідників. Загалом «Вікіпедії» будь-якою мовою властива спільна проблема, яка поки що немає методів усунення (на відміну від низки інших, наприклад, таких, як інформаційний вандалізм, з яким навчилися боротися) – статті, що мають різні гасла, однак порушують спільні питання, описують те саме явище, реалію, предмет, процес тощо, не узгоджені між собою і за змістом часто суперечать одна одній.

Що стосується безпосередньо української «Вікіпедії», то часто зауважують, що багато статей у ній за глибиною довідковості, повноцінністю контенту поступаються аналогічним статтям, написаним іншими мовами, зокрема й уміщеним у російській «Вікіпедії».

Серед прикметних особливостей української «Вікіпедії» назвемо таку: згідно ж з її даними⁸, енциклопедичний онлайн-ресурс містить багато статей, які у первісному вигляді було скопійовано з «Енциклопедії українознавства», (понад 6 тисяч), «Української радянської енциклопедії», а також інших енциклопедичних чи довідкових джерел. Можливо, це підвищує якість довідкової інформації у «Вікіпедії», однак суперечить принципам підготовки енциклопедичних видань, науковій етиці тощо, чим «Вікіпедія» вкотре демонструє, що не підходить під визначення терміна «енциклопедія».

ENCYCLOPEDIA NEWSREEL

Tetiana Bereziuk, Oksana Davydenko
*NASU Institute of Encyclopedic Research,
 Kyiv, Ukraine*

⁸ Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_Вікіпедія.